

סיכומי הדרך היומי

מחודדים ת"ר ושנתם שיהיו דברי תורה בפ"ך (קידושין ל')

לעילוי נשמת אימי מורתי מרת שיינדל חיה חוה גאסט ע"ה בת הר"ר משה רוזנבאום זצ"ל נלב"ע יום רביעי כ"ט טבת תשע"ד ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרת פייגע ציפורה גאסט ע"ה בת ר' מרדכי אשת ר' אברהם ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשכ"א ת.נ.צ.ב.ה.

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net

שמחים לבשר על חידוש שמיעת השיעורים בטלפון בעברית ובאנגלית במספר 0799-379-634

לע"נ ר' פינחס בן ר' בנימין בינוש זצ"ל

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת הרב אברהם בן חיים גאסט ז"ל נלב"ע ו' טבת תש"ב ת.נ.צ.ב.ה.

שבת קודש פרשת וירא - ט"ז מרחשוון תשע"ח

דף קי"א ע"א

לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לכלי חוק - לריש לקיש: הגיהנום מתרחב למי שמשירר אפילו חוק אחד. אמר ר' יוחנן: אין נוח להקב"ה שתדרוש כן, אלא אפילו לא למד אלא חוק אחד ניצול מגיהנום.

'והיה בכל הארץ נאום ה' פי שנים בה יכרתו יגועו והשלישית יותר בה' - לריש לקיש: רק שליש מזרעו של הבן השלישי של 'שם' [ארפכשד] ישאר בזמן הגאולה. אמר ר' יוחנן: אין נוח להקב"ה שתדרוש כן, אלא אפילו שלישי של 'נח' [-כל זרעו של ארפכשד].

'כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה' - לריש לקיש: דברים ככתבן. אמר ר' יוחנן: אין נוח וכו', אלא אחד מעיר מזכה כל העיר כולה, ושנים ממשפחה מזכים כל המשפחה כולה.

רב כהנא דרש כריש לקיש - ואמר לו רב כפי שאמר כר' יוחנן לריש לקיש.

רב ראה את רב כהנא חופף ראשו בשעה שהיה צריך לעסוק בתורה, אמר לו: 'ולא תמצא בארץ החיים'. ואמר לו שאין כוונתו לקללו, אלא - לא תמצא תורה במי שמחיה עצמו עליה, אלא במי שמצער עצמו עליה.

'ולקחתי אתכם לי לעם... והבאתי אתכם' - מה ביאתם לארץ שניים [-יהושע וכלב] מששים ריבוא, אף יציאתם ממצרים שנים מששים ריבוא [שהשאר מתו בג' ימי אפילה], וכן לימות המשיח - כאמור 'וכיום עלותה מארץ מצרים'.

ר' אלעזר ברבי יוסי נכנס לאלכסנדריא של מצרים, ומצא זקן שאמר לו בא ואראך מה עשו אבותי לאבותיך, מהם טבעו בים, מהם הרגו בחרב, מהם מעכו בבנין.

משה רבינו נענש שיראה רק במלחמת פרעה ולא במלחמת ל"א מלכים - מפני שאמר: 'ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה'. אמר לו הקב"ה: חבל על דאבדין ולא משתכחין, שהאבות לא הרהרו על מדותי - אמרתי לאברהם 'קום התהלך בארץ...', והוצרך לקנות בד' מאות שקל כסף מקום לקבור שרה, ולא הרהר על מדותי. אמרתי ליצחק 'גור בארץ הזאת...', ולא מצאו עבדיו מים לשתות עד שעשו מריבה עם רועי גרר, ולא הרהר. אמרתי ליעקב 'הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה', ולא מצא מקום לנטוע אהלו עד שקנה במאה קשיטה, ולא הרהר, ולא אמרו לי 'מה שמך' כמורך, ועכשיו אתה אומר 'והצל לא הצלת את עמך' - 'עתה תראה אשר אעשה לפרעה' - ולא לל"א מלכים.

'וימחר משה ויקוד ארצה וישתחו' - לר' חנינא בן גמלא: ראה 'ארך אפים', וכן תניא להלן. לרבנן: ראה 'אמת'.

כשעלה משה למרום מצא הקב"ה יושב וכותב 'ארך אפים' - אמר: רבש"ע, ארך אפים לצדיקים? השיבו: אף לרשעים. אמר: רשעים יאבדו. השיבו: עוד תראה שנצרך לך. כשחטאו ישראל אמר הקב"ה: לא כך אמרת לי ארך אפים לצדיקים? השיבו: רבש"ע, ולא כך אמרת לי אף לרשעים? - והיינו 'עתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר'.

רבי חגא שמע ילד הקורא: 'עדותיך נאמנו מאד לביתך נאווה קדש ה' לארך ימים' ולפניו סמוך המזמור 'תפלה למשה' וגו', הרי שמשא אמרו -

אמר: שמע מינה 'ארך אפים' ראה משה.

דף קי"א ע"ב

'ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי ולצפירת תפארה' - עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש הצדיקים העושים רצונו ומצפים לישועתו. אך רק 'לשאר עמו' - השם עצמו כשיריים. 'ולרוח משפט' - הרודה את יצרו. 'וליושב על המשפט' - הדין דין אמת לאמתו. 'ולגבורה' - המתגבר ביצרו. 'משיבי מלחמה' - הנושא ונותן במלחמתה של תורה. 'שערה' - המשכימים ומעריבים בבתי כנסיות ובתי מדרשות. אמרה מדת הדין לפני הקב"ה: 'רבש"ע, מה נשתנו אלו שיש בהם מידות אלו, מאלו שאין בהם. אמר לה: 'וגם אלה ביין שגו ובשכר תעו פקו פלילה' - אין פוקה אלא גיהנום, ואין פלילה אלא דיינים.

אנשי עיר הנידחת אין להם חלק לעולם הבא - שנאמר 'יצאו אנשים...'

דיני עיר הנידחת: א. צריך שיהיו מדיחיה מאותה העיר. ב. מאותו השבט. ג. שיוודח רובה. ד. שידחוה אנשים ולא נשים וקטנים. אך בלא זה דין הנידחים כיחידים שעבדו ע"ז.

אנשי עיר הנידחת - צריך שיהיו שני עדים והתראה לכל אחד.

חומר ביחידים העובדים ע"ז ממרובים (-עיר הנידחת) - שהיחידים בסקילה לפיכך ממנום פלט, והמרובים בסייף לפיכך ממונם אבד.

'הכה תכה את יושבי העיר' - החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום הרי הם בכלל יושבי העיר (אם שהו ל' יום), ומצילים אותה שלא יהא רוב, וכן להיפך.

'החרם אותה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב': נכסי צדיקים - שבתוכה אובדים, שחוצה לה פליטים. של רשעים - גם מה שחוצה לה אובדים.

'ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחובה': אין לה רחוב - עושים, וכן אם היתה מחוצה לה - כונסים אותה לתוכה.

'ושרפת... ואת כל שללה' - ולא שלל שמים. הקדשות - יפדו, תרומות - ירקבו, מעשר שני וכתבי הקדש - יגנזו.

'כליל לה' אלוקיך' - אמר הקב"ה: אם אתם עושים דין בעיר הנידחת, מעלה אני עליכם כאילו אתם מעלים עולה כליל לפני.

'והיתה תל עולם לא תבנה עוד' - לר' יוסי הגלילי אף לא תעשה גינות ופרדסים. לר' עקיבא רק לכמות שהיתה אינה נבנית.

'למען ישוב ה' מחרון אפו' - כל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם, אבדו רשעים מן העולם נסתלק החרון.

'יצאו' - ולא שלוחים. 'אנשים' - לפחות שנים, ולא נשים וקטנים. 'בני בליעל' - בני שפרקו עול שמים מצוואריהם. 'מקרבך' - ולא מן הספר. 'יושבי עירם' - ולא יושבי עיר אחרת. 'לאמר' - צריך כל אחד עדים והתראה.

עיר שתחום השבטים עוברת בתוכה - לר' יוחנן: מתחלקת לשני השבטים. לריש לקיש: ניתנת לשבט שרובה בתחומו.

אין להוכיח כר' יוחנן ממה ששינוי שצריכים המדיחים להיות מאותה העיר ומאותו שבט - שיתכן שיהא לאדם חלק בנחלת שבט אחר, כגון

שנשא אשה מהשבט ונפלה לה שם ירושה, או שניתן לו במתנה מבן השבט.

נאמר שקיבלו הלויים מנחלת יהודה ושמעון תשע ערים - היינו ארבע וחצי ערים מכל שבט, וקשה על ריש לקיש, שאם הכוונה ד' מאחד וה' מהשני - היה לו לפרש.

יום ראשון פרשת חיי שרה - ט"ז מרחשון תשע"ח

דף קי"ב ע"א

הודחו רוב העיר מאליהם - איבעיא אם דינם כעיר הנידחת, או שמא דווקא 'וידיחו' ולא שהודחו מאליהן. ואין להוכיח מהדין שאם הדיחה נשים וקטנים אין זו עיר הנידחת - שאפשר דווקא שם שנמשכים אחר אלו, אך כשנמשכים מאליהם גרע.

פסק דינם של אנשי עיר הנידחת: לרב יהודה: דנין וחובשים כל אחד, ואם נמצא רוב דנים כעיר הנידחת. לעולא ולר' יוחנן: אין מענים את דינם, אלא דנין וסוקלין עד שיהא רוב. לריש לקיש: מרבים בתי דינים לעיין בדין כולם ביום אחד, ואם נמצאו רוב מעלים אותם לב"ד הגדול שבירושלים לגמור דינם - שנאמר 'והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא' - איש ואשה אתה מוציא לשעריך, ואי אתה מוציא כל העיר כולה לשעריך.

החמרת והגמלת העוברת בעיר: להיות 'ושבי העיר' בעיר הנידחת - מששהו ל' יום. להיות 'אנשי העיר' להשתתף בצרכי העיר - משידורו י"ב חודש. וכן לענין נודר תלוי אם נדר מ'בני העיר' - אלו שדרים בה י"ב חודש, או מ'יושבי העיר' - ל' יום.

'החרם אותה' - פרט לנכסי צדיקים שבחוצה לה. 'זאת כל אשר בה' - לרבות נכסי צדיקים שבתוכה, שממונם גרם שידורו בתוכה לפיכך יאבד. 'שללה' - ולא שלל שמים. 'זאת כל שללה' - לרבות נכסי רשעים שחוצה לה, ודווקא בנקבצים לתוכה (שקרובים לעיר, שהיו פעם בתוכה).

פקדונות של אנשי עיר אחרת המופקדים בעיר הנידחת - מותרים אף שהם באחריות אנשי העיר.

בהמה חציה של עיר הנידחת וחציה של עיר אחרת - אסורה, שאין לה היתר אלא בשחיטת כולה, וסימן של עיר הנידחת אין בו שחיטה אלא מיתה. אך עיסה משותפת מותרת - שהרי היא מתחלקת.

שחיטת בהמת עיר הנידחת - איבעיא אם מועילה לטהרה מטומאת נבילה, או כיון שנאמר 'לפי חרב' גם השחיטה הרי היא כמיתה.

שיער אנשי עיר הנידחת המחובר לגוף - ודאי לא נאסר, שנאמר 'תקבץ ושרפת', מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושריפה, וזה מחוסר גם תלישה. פאה נכרית של צדיקות: אם קשור לגופה - כגופה ומותר. תלוי על היתד - איבעיא אם נשרפת כנכסי צדיקים שבתוכה, או שהוא כלבושה שאינו נשרף.

עיר שאין לה רחוב - לר' ישמעאל: אינה נעשית עיר הנידחת, ש'רחובה' מעיקרא משמע. לר' עקיבא: 'רחובה' משמע גם השתא, ועושים לה רחוב.

דף קי"ב ע"ב

קדשי מזבח שבעיר הנידחת:

לתנא קמא: לר' יוחנן - ימותו, משום זבח רשעים תועבה. לריש לקיש: אשמות - ירעו עד שיסתאבו ויפדו ויפלו דמיהם לנדבה, שרק על זבח הרשעים עצמו נאמר 'תועבה'. חטאות - ימותו, כדין חטאת שמתו בעליה. קדשים קלים - ימותו, כר' יוסי הגלילי שממון בעלים הם. (ולכו"ע בכור ומעשר בעלי מום בסיף, שממון בעלים הם, ודלא כר' שמעון לפירוש רבינא).

לר' שמעון: 'בהמתך' - ולא בהמת בכור ומעשר. לרבינא - בבעלי מומים, ואף שהם ממון בעלים גמור, מותרים כיון שאין נאכלים בתורת 'בהמתך' אלא בתורת בכור ומעשר. לשמואל - כל קדשים קלים כדין קדשי קדשים, שאינם ממון בעלים ונתמעטו מ'שללה' ולא שלל שמים (ודלא כת"ק לפירוש ריש לקיש), אך רק הקרב כשהוא תם ונפדה כשהוא בעל מום נתמעט משם, אך בכור ומעשר תמים שאם נעשו בעל מומים אינם צריכים פדיון נתמעטו מ'בהמתך'. אך אם הם בעלי מומים - הרי הם ממון ונהרגים בסיף, ודלא כרבינא.

קדשי בדיק הבית שבעיר הנידחת - יפדו. מעשר שני וכתבי הקדש - יגנזו.

לרבי שמעון: שללה - פרט לכסף הקדש וכסף מעשר.

תרומה שבעיר הנידחת: ביד כהן - תירקב. ביד ישראל - תינתן לכהן שבעיר אחרת.

עיסה של מעשר שני: לר' מאיר פטורה מ'חלה', שממון גבוה הוא, לחכמים חייבת, שממון הדיוט הוא. לרב חסדא היינו דווקא בירושלים, אך בגבולים לכו"ע פטורה (כיון שאסורה באכילה קודם פדיון הרי היא ממון גבוה, או משום שאין לה היתר אכילה בשעת גלגול לא חל עליה חיוב).

עשרה דברים נאמרו בירושלים - ואחת מהם שאינה נעשית עיר הנידחת. מעשר שני שנכנס לירושלים - אסור להוציא, והיינו מדרבנן, אך לא גזרו רק כשמחיצות קיימות, ולכן אם נפלו המחיצות מותר להוציא. גטמא - פודים אותו אפילו בירושלים, שנאמר 'לא תוכל שאתו' - לאכלו (כאמור ו'ישא משאות מאת פניו').

לקוח בכסף מעשר שנטמא - לחכמים יפדה, לר' יהודה יקבר.

לדברי רב חסדא הג"ל לענין עיסת מעשר שני - מעשר שני של עיר הנידחת שמחוץ לירושלים מותר, משום שלל שמים, ומה ששינוי שיגנז היינו שכבר היה בירושלים, ואמנם כל זמן שמחיצות קיימות מותר, כיון שקלטוהו מחיצות שבירושלים, אלא מדובר שנפלו המחיצות, וכיון שמותר להוציא הרי הוא בכלל עיר הנידחת, אלא שאינו נשרף אלא גנזו.

יום שני פרשת חיי שרה - י"ז מרחשון תשע"ח

דף קי"ג ע"א

לר' אליעזר עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנידחת - שאי אפשר לשרוף כל שללה משום 'לא תעשון כן לה' אלוקיכם. ומשנתנו שכתבי הקודש שבתוכה יגנזו - שלא כדבריו.

לר' אבין: כל מקום שנכתב 'כלל' בעשה ו'פרט' בלא תעשה - אין נידון בכלל ופרט (ואין אומרים שאין בכלל אלא מה שבפרט).

לר' יוסי הגלילי עיר הנידחת אף גינות ופרדסים אין נעשית, ולר' עקיבא רק לישוב לא נעשית - יש לפרש שכולם סוברים כללו של ר' אבין, וכיון שנאמר כלל - 'והיתה תל עולם' - בעשה, ופרט - 'לא תבנה עוד' - בלא תעשה, אין לדרוש ב'כלל ופרט' שהכלל הוא רק לבנין, אלא שר' עקיבא דרש מ'עוד' - רק לכמו שהיתה אינה נבנית, ור' יוסי הגלילי פירש 'עוד' מלשון 'ועד' (לעולם), ואפילו לגינות ופרדסים אינה נבנית.

אילנות עיר הנידחת - תלושים אסורים, מחוברים מותרים. של עיר אחרת, והיינו יריחו שהוחרמה ע"י יהושע - אף מחוברים אסורים, שנאמר 'וכל אשר בה'.

יהושע קילל מי שיחזור לבנות את יריחו אף בשם אחר, וגם מי שיבנה עיר אחרת על שמה - שכשיתחיל לבנות ימות בנו הבכור, ועד שיסיים ימותו כל בניו. ונתקיים הדבר ב'חיאל', שבנה עיר על שמה וכשהתחיל מת 'אבירם' בכורו, וכשסיים מת 'שגוב' צעירו, וכיון שנאמר 'צעירו' הרי שהיו לו עוד בנים ביניהם, שגם הם מתו בזמן שבנה העיר.

אחאב חבירו של חיאל בא לנחמו על מיתת בניו יחד עם אליהו הנביא - ושאל האם מתו בניו מחמת קללת יהושע, ואמר אליהו שאכן. אמר אחאב: הרי קללת משה 'וסרתם ועבדתם... ועצר את השמים' לא נתקיימה, שהרי העמדת ע"ז בכל תלם ויש הרבה גשמים, ואיך אפשר שקללת תלמידו יהושע נתקיימה. מיד ביקש אליהו שיתנו לו מפתחות גשמים ועצרים. וציווהו ה' להסתתר בנחל כרית, והעורבים הביאו לו לחם ובשר ממטבחיו של אחאב. כיון שראה ה' שיש צער בעולם מהבצורת, שלח את אליהו להתאכסן אצל אלמנה בצרפת, וכשחלה בנה ומת ביקש אליהו מפתח תחיית המתים, אמרו לו: ג' מפתחות לא נמסרו לשליח, של חיה ושל גשמים ושל תחיית המתים, יאמרו שתיים ביד תלמיד ואחת ביד הרב, והוצרך להחזיר מפתח גשמים, ובאו גשמים.

משל אליהו - לאדם שנעל השער ונאבד לו המפתח, כך אליהו נלקח ממנו מפתח גשמים ולא נפתח על ידו.

דף קי"ג ע"ב

אליהו היה רגיל לבא אל ר' יוסי, פעם דרש רבי יוסי בציפורי: אבא אליהו קפדן היה (שהקפיד על אחאב). לא בא אליו אליהו ג' ימים, וכשבא אמר לו: קפדן קרית לי. השיבו: הרי לפנינו שאתה קפדן, שלא באת אלי ג' ימים.

כל זמן שרשעים בעולם חרון אף בעולם - היינו גנבים.

רשע בא לעולם חרון בא לעולם - שנאמר 'בבוא רשע בא גם בוז ועם קלון חרפה'. רשע אבד מן העולם טובה באה לעולם - שנאמר 'ובאבוד רשעים רינה'.

צדיק נפטר מן העולם רעה באה לעולם - 'כי מפני הרעה נאסף הצדיק'. צדיק בא לעולם טובה באה לעולם - שנאמר 'זה ינחמנו ממעשינו ומעייצבון ידינו'.

הדרן עלך כל ישראל יש להם חלק - וסליקא לה מסכת סנהדרין

יום שלישי פרשת חיי שרה - "ח מרחשון תשע"ח

מסכת מכות

פרק ראשון - כיצד העדים

דף ב' ע"א

כל עדים זוממים - נענשים במה שרצו לחייב את מי שהעידו עליו, מלבד זוממי בת כהן ובוועלה, שאין נענשים בשריפה אלא בחנק כמיתת הבועל.

יש זוממים שאין מקיימים בהם כלל דין הזמה אלא לוקים ארבעים - והיינו המעידים על כהן שהוא בן גרושה או בן חלוצה, ואלו המעידים על אדם שהרג בשוגג וחייב גלות.

המקור שאין מקיימים הזמה בזוממי בן גרושה: 'ועשיתם לו כאשר זמם' - לו ולא לזרעו, ואם נפסול רק אותו - אין זה 'כאשר זמם'. לבר פדא: מה המחלל עצמו (שנשא גרושה) אינו מתחלל, כ"ש זה שרק בא לחלל ולא חילל - ופרכוהו שק"ו זה שייך בכל זוממים.

דף ב' ע"ב

המקור שאין מקיימים הזמה בזוממי גלות: 'הוא ינוס אל אחת הערים' - ולא זוממים. לר' יוחנן: מה רוצח עצמו אם היה עושה מעשה במזיד אינו גולה, הם שלא עשו 'מעשה' במזיד אינו דין שלא יגלו - וברכוהו שהיא הנותנת, שהעושה במזיד אינו גולה שלא תהא לו כפרה, אך מי שאין עושה מעשה יגלה כדי שיתכפר לו.

רמז בתורה למלקות עדים זוממים: 'הצדיק את הצדיק והרשעו את הרשע' - עדים שהרשעו את הצדיק, ובאו עדים אחרים והצדיקוהו ועשאוהו לרשעים - 'והיה אם בן הכות הרשע'. אך אין להלקות משום 'לא תענה' - שהוא לאו שאין בו מעשה.

ד' אין מקיימים בהם הזמה: ב' ה'נל', והמעידים על שור מועד שהמית אדם - אין משלמים כופר, והמעידים על ישראל שגנב ויש למכרו לעבד עברי - אין נמכרים.

הטעם שאין מקיימים הזמה בזוממי חיוב כופר: שסבר התנא שכופר כפרה, ואין העדים בני כפרה.

נאמר בחיוב כופר 'ונתן פדיון נפשו' - לת"ק: דמי ניזק, לרבי ישמעאל בן ריב"ב: דמי מזיק. טעם המחלוקת: לרב חסדא - לת"ק הוא ממון, ולר' ישמעאל הוא כפרה, וכדי לכפר על עצמו משלם דמיו. לרב פפא - לכו"ע הוא כפרה, ודרש ר' ישמעאל שצריך ליתן דמיו מהנאמר 'פדיון נפשו', ות"ק סבר שאכן הוא 'פדיון נפשו' אך הסכום נישום בניזק, שדרש 'השתה' שנאמרה בכופר מ'השתה' שנאמרה להלן שהוא בניזק.

המקור שזוממי גניבה אין נמכרים לעבד עברי: 'ונמכר בגנבתו' - ולא בזממו. ולכן גם באופן שגם לזה שהעידו עליו אין ממון לשלם הגניבה, וגם לעדים אין - אין נמכרים, ולא רק באופן שיש לזה שהעידו עליו מעות אף שאין לעדים - שיש לפטרם משום שהם לא זממו למכור, וכן באופן שאין לו אך יש להם - שטוענים שאילו היה לו כפי שיש להם לא היה נמכר.

עד שהודה שהוזם - לר' עקיבא אין משלם, שהזמה הוא קנס, שהרי משלמים אף שלא עשו מעשה והמזמן נשאר ביד בעליו - והמודה בקנס פטור.

יום רביעי פרשת חיי שרה - "ט מרחשון תשע"ח

דף ג' ע"א

עדים זוממים על חיוב ממון - מתחלק הסכום ביניהם. זוממי מלקות - לוקה כל אחד כל המלקות.

אין עד אחד שהוזם משלם ממון - עד שיזומו שניהם.

עד שחזר ואמר 'עדות שקר העדתי' - אינו נאמן, שכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד.

עד המודה שהוזמה העדות בב"ד פלוני ונתחייב ממון - משלם על פי הודאתו, אף שאין יכול לחייב את העד השני שאינו מודה.

עדים זוממים על איש שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובה - משלמים עפ"י אומדן כמה אדם רוצה ליתן עבור כתובתה של זו, שרק אם נתאלמנה או נתגרשה יקבל הכתובה, ואם תמות קודם בעלה ירשנה בעלה ויפסיד. לרב חסדא: משלם כמה היה הבעל מקבל אם מכר זכותו. לרב פפא: אומדים כמה תקבל האשה לקבל אם תמכור, והם משלמים המותר משווי הכתובה.

עדים זוממים על לווה אלף זוז עד שלשים יום ובאמת זמן הפרעון לאחר עשר שנים - אומדים כמה אדם רוצה לשלם על הלוואה זו מל' יום עד 'שנים'.

דף ג' ע"ב

המלוה את חבירו לעשר שנים - שביעית משמטתו, שאף שעדיין לא שייך בו 'לא יגוש', הרי סופו לבא לכך. וי"א שכיון שכעת אין שייך 'לא יגוש' אינו נשמט.

אין להוכיח מהמשנה שאינו נשמט, שאם היה נשמט הרי זממו להפסידו כל החוב - שיש להעמיד באופן שהלוה על המשכון או שמסר שטרותיו לב"ד, שאין משמיטים.

המלוה לחבירו 'על מנת שלא תשמיטני שביעית' - שביעית משמטת, שאין השביעית מסורה בידו להתנות שלא תשמיט. אבל התנה 'על מנת שלא תשמיטני בשביעית' - לשמואל התנאי שעשה עם הלווה שלא ישמיט קיים, אף שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה.

המוכר לחבירו 'על מנת שאין לך עלי אונאה' - לרב: יש לו עליו אונאה, לשמואל: אין לו עליו אונאה אף שמתנה על מה שכתוב בתורה. אבל אמר 'על מנת שאין בו אונאה' - התנאי הוא שאין במכר זה אונאה והרי יש בו אונאה.

המלוה את חבירו סתם - אינו רשאי לתובעו פחות מל' יום. ולא רק בשטר שיש סברא שלא טרח על פחות מזמן זה, אלא גם במלוה על פה. והמקור: נאמר 'קרבה שנת השבע' וכפל הכתוב 'שנת השמיטה' - ללמד שיש עוד שמיטה כזו, והיינו שסתם הלוואה היא ל' יום, של' יום בשנה חשוב שנה.

הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת - שהוא פותח חיבור, ואינו דומה לפותח מגופת חבית שאין זה חיבור.

יום חמישי פרשת חיי שרה - כ' מרחשון תשע"ח

דף ד' ע"א

שנינו במקוואות: 'ג' לוגין מים "חסר קורטוב" שנפל לתוכן קורטוב יין, ומראיהו כמראה יין, ונפלו למקוה - לא פסלוהו. וכן ג' לוגין מים חסר קורטוב, שנפל לתוכן קורטוב חלב, ומראיהו כמראה מים, ונפלו למקוה - לא פסלוהו. ר' יוחנן בן נורי אומר: הכל הולך אחר המראה.

אמר רב: ג' לוג מים שנפל בהם קורטוב יין ומראיהם כמראה יין - אין פוסלים המקווה, שאינם 'מים' אלא 'יין מזוג'. אבל מי צבע פוסלים כיון שנקראים 'מים'. לרבא: רב סובר כר' יוחנן בן נורי שהמראה קובע, אבל ת"ק סובר שדווקא שהיה חסר קורטוב והיין השלים לג' לוג אין פוסלים. לרב יוסף: רב לא גרס ברישא 'חסר קורטוב', ודבריו ככולי עלמא. שר' יוחנן בן נורי חלק רק על הסיפא - שאף שהחלב משלים הג' לוג, כיון שיש בהם מראה מים הם פוסלים. רב פפא: הסתפק אם כרבא (שגרס רב ברישא 'חסר קורטוב'), או כרב יוסף.

חבית מליאה מים שנפלה לים הגדול - הטובל שם לא עלתה לו טבילה, שמא יש ג' לוג מים שאובים במקום אחד, כיון שמי הים עומדים. נפלה לנהר - כיון שהמים זורמים אין חוששים, וכן אם נפלה חבית יין לים - הטובל שם לא עלתה לו טבילה, ואם נפלה לשם אחר ככר של תרומה - נטמאת, ואין מעמידים אותה על חזקת טהרה.

העידו שחייב לחבירו מאתים זוז והוזמו - לר' מאיר: לוקים ומשלמים, שאינם מאתנו שם - מלקות מ'לא תענה', ותשלומים מ'כאשר זמם'. לחכמים: כל המשלם אינו לוקה.

העידו שחייב מלקות והזימו - לר' מאיר: לוקים שמונים, משום 'לא תענה', ומשום 'כאשר זמם'. לחכמים: לוקים רק ארבעים.

דף ד' ע"ב

המקור לחכמים שאין העדים לוקים ומשלמים: 'כדי רשתו' - רק משום רשעה אחת אתה מחייבו. ו'לא תענה ברעך עד שקר' נצרך לאזהרה לעדים זוממים.

המקור לרבי מאיר שלוקים ומשלמים: כשם שמוציא שם רע לוקה ומשלם קנס, אף עדים זוממים שתשלומם קנס (כר' עקיבא) לוקים. ואזהרה לעדים זוממים דרש מ'הנשואים ישמעו ויראו ולא יוסיפו עוד', והכרזה מ'ישמעו ויראו'. ולחכמים כל הפסוק בא להכרזה.

המותיר בשר קדשים אינו לוקה - לר' יהודה: משום שהוא לאו הניתק לעשה [הנהגת... באש תשרופו], אך לולי זאת היה לוקה אף שאין בו מעשה. לר' עקיבא: משום שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה.

מקורו של ר' יהודה שלוקים על לאו שאין בו מעשה: לעולא - שהרי מוציא שם רע לוקה. פירכא - מה למוציא שם רע שכן לוקה ומשלם. לריש לקיש - מצד השווה של עדים זוממים ומוציא שם רע, שלוקים אף שאין בהם מעשה, שאם תפרוך מה לעדים זוממים שכן אין צריכים התראה - מוציא שם רע יוכיח, ואם תפרוך מה למוציא שם רע שלוקה ומשלם - עדים זוממים יוכיחו. ואין לפרוך מה להצד השווה שבהן שכן קנס - שסבר ר' יהודה שהזמה היא ממון. וסבר שאין פורכים מצד חמור' שיש לכל אחד.

יום שישי פרשת חיי שרה - כ"א מרחשון תשע"ח

דף ה' ע"א

הזמת ממון - מתחלקת בין העדים, אבל הזמת מלקות - אין מתחלקת, אלא כל אחד מהעדים לוקה ארבעים. לאביי: למדים 'רשע' דחייבי מלקיות מ'רשע' דחייבי מיתות ב'ד, שכשם שאין מיתה למחצה כך גם מלקות. לרבא: צריך 'כאשר זמם לעשות לאחיו', ומלקות של זה אין מצטרפת למלקות של זה, משא"כ ממון מצטרף.

אין העדים נעשים זוממים עד שיזימו את עצמן - שיעידו המזימים על העדים 'אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני', אבל אם מעידים על הנהרג או על ההורג שהיו עמהם - אין נעשים זוממים. לרב אדא: 'הנהגה עד שקר העד שקר ענה' - עד שתשקר גופה של עדות. דבי ר' ישמעאל תנא: 'לענות בו סרה' - עד שתסרה גופה של עדות.

באו אחרים להעיד וגם הם הזימו על ידי אותה כת, וכן הלאה - לחכמים: אפילו מאה כולם יהרגו. לר' יהודה: איסטטית היא זו, ורק כת הראשונה נהרגת.

העידו במזרח בירה הרג פלוני את הנפש, ובאו שנים ואמרו: והלא במערב בירה עמנו הייתם - אם כשעומדים במערב בירה אי אפשר לראות הנעשה במזרח בירה - נהרגים, ואין חוששים שמא יש להם ראייה חזקה יותר מהרגיל.

העידו שביום ראשון הרג פלוני את הנפש בסורא, ובאו שנים ואמרו שבאותו יום לפנות ערב עמנו הייתם בנהרדעא - אם מבוקר עד לפנות ערב אי אפשר לילך מסורא לנהרדעא - נהרגים, ואין חוששים לגמל פורח.

העידו ביום ג' שביום א' הרג פלוני את הנפש, ובאו שנים ואמרו: עמנו הייתם ביום א', אמנם ביום ב' הרגו, ואפילו אמרו שביום שישי כבר הרגו - נהרגים, כיון שבשעה שהעידו עליו לא היה דינו להיהרג. אבל אם אמרו שנגמר דינו למיתה ביום שישי, ואפילו אמרו שנגמר דינו ביום ב' - אין נהרגים, שהעידו על בר קטלא.

וכן לענין תשלומי קנס: העידו ביום ג' שביום א' גנב וטבח ומכר, ובאו שנים ואמרו: עמנו הייתם ביום א', אמנם ביום ב' גנב וטבח ומכר - משלמים, ואפילו אמרו ביום שישי גנב וטבח ומכר, שבשעה שהעידו אינו בר תשלומים. אבל אם אמרו שנגמר דינו לתשלומים ביום שישי, ואפילו אמרו שנגמר דינו ביום ב' - אין משלמים, שהעידו על בר חיובא.

דף ה' ע"ב

שנינו שר' יהודה אומר שאם חזרו והזימו את הכתות הבאות אח"כ הרי זו איסטטית, ורק הראשונה 'בלבד' [ומשמע שיש עוד] נהרגת - וקשה, שאם היא איסטטית מדוע הורגים את הראשונה, ואם מדובר שכבר

קדמו והרגום - מאי דהוה הוה.

מעשה באשה שהביא עדים והוכחשו בבדיקות, וכן היה בכת שניה שהביאה, אך הכת השלישית לא הוכחשה - לריש לקיש: הוחזקה זו להביא עדי שקר, ואין להאמינם. לר' אלעזר: נאמנים, שאם היא הוחזקה, כל ישראל מי הוחזק? ושוב היה מעשה לפני ר' יוחנן, ופסק ריש לקיש כנ"ל, ור' יוחנן טען כר' אלעזר, החזיר ריש לקיש פנים זועפות לר' אלעזר, שהבין ששמע כן מר' יוחנן ולא אמר זאת משמו.

דעת ריש לקיש היא אפילו לפי חכמים לענין חזרו והזימו - שבזוממים אין מי שמחזר להביאם ולכן האמינום, אך כאן האשה מחזרת להביאם. ודעת רבי יוחנן היא אפילו לפי ר' יהודה - שם יש לחשוך וכי עם כולם היו עדים מזימים אלו, אך כאן שהם כתות נפרדות הרי אלו אין יודעים העדות ואלו יודעים.

אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין - שנאמר 'נפש תחת נפש', ולא כצדוקים שלמדו מכך שדווקא אם נהרג - שנאמר 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו' - והרי אחיו קיים. וכן חייבי מלקיות - שדורשים 'רשע' דחייבי מלקיות מ'רשע' דחייבי מיתה. וכן זוממי גלות אין לוקין עד שיגמר הדין - שדורשים 'רוצח' דשוגג מ'רוצח' דמזיד.

אין למדים מקל וחומר שאם נהרג על פיהם כל שכן שנהרגים - שאין עונשין מן הדין, כדחזינן באחותו.

'איש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו... ונכרתו' - הוצרך הכתוב לרבות אחותו מאב ואם - 'ערות אחותו גילה', משום שאין ללמוד מקל וחומר - כיון שאין עונשים מן הדין.

'ערות אחותך בת אביך או בת אמן לא תגלה', 'ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא' - ללמד אזהרה על אחותו מאב ואם, שאין מזהירים מן הדין.

אמר רבי יהודה בן טבאי: אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם, להוציא מליבם של צדוקים שהיו אומרים אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנדון. אמר לו שמעון בן שטח: אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי, שהרי אמרו חכמים אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם. מיד קבל עליו ר' יהודה בן טבאי שאינו מורה הוראה אלא לפני שמעון בן שטח, וכל ימיו היה משתטח על קברו של אותו העד והיה קולו נשמע, וכסבורים העם לומר קולו של הרוג, אמר קולי שלי הוא, תדעו שכשאמות יפסק. אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי: שמא קולו של מת הוא, ומה שהפסיק כשמת ר' יהודה הוא משום שפיסו.

שבת קודש פרשת חיי שרה - כ"ב מרחשון תשע"ח

דף ו' ע"א

'על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת' - הוסיף הכתוב 'שלשה': לת"ק: מה שלשה מזימין את השנים אף השנים מזימין שלשה, ומ'עדים' למדים שאפילו מאה הם מזימין.

לר' שמעון: מה שנים אין נהרגים עד שיזומו שניהם, אף שלשה אין נהרגין עד שיזומו שלשתן, ומ'עדים' למדים שכן הוא אפילו במאה.

לר' עקיבא: השלישי לא בא להקל (שפשוט שב' מזימין ג', ופשוט שצריכים להזים שלשתם שהרי עדות אחת היא) אלא להחמיר, שיענש גם הוא עמהם אף שבלעדיו היה נגמר הדין. ואם ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה, על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה. ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה - אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה, ומ'עדים' למדים שכן הוא אפילו במאה עדים.

לר' יוסי: דווקא בדיני נפשות, אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר. לרבי: גם בדיני ממונות. ודוקא אלו שהתרו, אבל אלו שלא התרו אין מצטרפים, שאם לא כן מה יעשו שני אחים שראו שאחד הורג את חברו. הלכה: שמואל - כר' יוסי. רב נחמן - כרבי.

נמצא אחד קרוב או פסול בטלה כל העדות - דווקא כשהעידו כל אחד בתוך כדי דיבור של חברו, והיינו כדי שאילת תלמיד לרב.

'יקום דבר' - במקיימי דבר הכתוב מדבר, ולכן הורג ונהרג וכדו' אין העדות מתבטלת מחמתם אף שהם פסולים לעדות.

בודקים אם באו להעיד ומצטרפים לפסול כל העדות או לא - שואלים אותם: לראות באתם או להעיד.

דף ו' ע"ב

שני עדים רואים אותו מחלון זה, ושנים מחלון זה, ואחד מתרה בו באמצע - בזמן שמקצתם רואים אלו את אלו הרי אלו עדות אחת, ואם לאו הרי אלו שתי עדויות.

לרבי יוסי אין נהרג אלא אם התרו בו שני עדים - שנאמר 'על פי שנים עדים'.

המקור שעדות מיוחדת [אחד מחלון זה ואחד מחלון אחר ואין רואים זה את זה] פסולה - 'לא יומת על פי עד אחד', שאין לפרש כפשוטו שהרי כבר נאמר 'על פי שנים עדים'.

אפילו כשראו מאותו חלון, אם ראו בזה אחר זה עדות מיוחדת היא ופסולה - ואף בראו בועל את הערוה, שראה כל אחד מעשה גמור.

עדות מיוחדת שרואים שניהם את המתרה או שהוא רואה אותם - מצטרפת העדות.

לרב נחמן עדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות - שדווקא 'לא יומת על פי עד אחד' ולא בדיני ממונות. ורב זוטרא הקשה שאם כן תציל בדיני נפשות.

התראה כשרה - אפילו מפי עצמו ואפילו מפי השד. לרבי יוסי - דווקא מפי העדים. לרבי יוסי בר יהודה - ההתראה היא רק כדי להבחין בין שוגג למזיד, ולכן חבר אין צריך התראה, וכן שונא נהרג מפני שהוא כמועד ומותר.

דבר אחר: 'על פי' - שלא תהא סנהדרין שומעת העדות מפי התורגמן, אלא צריכים להכיר שפת העדים. רבא העמיד תורגמן בינו לבין עדים לועזים, והיינו להשיבם - שלא ידע לדבר בשפתם, אך הוא הבין מה שהם אומרים.

יום ראשון פרשת תולדות - כ"ג מרחשוון תשע"ח

דף ז' ע"א

עדי הלזואה הקרובים לערב - רב פפא סבר להכשירם, כיון שאינם קרובים ללווה ולמלוה. ואמר לו רב הונא בריה דרב יהושע שיש לפוסלם, הואיל ואם אין ללווה גובים מהערב.

כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו: מעידים אנו באיש פלוני שנגמר דינו בב"ד של פלוני ופלוני ופלוני עדים - הרי זה יהרג. אמנם אם נגמר דינו בחוץ לארץ ועתה הוא בארץ ישראל - סותרין את דינו, שמה יצא זכאי מפני זכותה של ארץ ישראל.

נגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד - אין סותרין את דינו, אף שגמרו דינו בחוץ לארץ ועתה הוא בארץ ישראל.

סנהדרין ההורגת אחד בשבוע - נקראת 'חובלנית'. לרבי אליעזר בן עזריה אם הורגת אחד לע' שנה - וספק אם כוונתו שאז כבר נקראת חובלנית, או שזה עדיין כאורח ארעא.

סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ - שנאמר 'והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם', ו'בשעריך' מלמד שבשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל ופלך ובכל עיר, ובחול' אתה מושיב בכל פלך ולא בכל עיר.

רבי טרפון ורבי עקיבא אמרו: אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם. שהיו שואלים עדים על רוצח: בדקתם שלא היה הנהרג טריפה? ואם תמצא לומר שלם היה שמה במקום סייף היה נקב. ועדים על בועל את הערוה שאלו: ראינתם כמכחול בשופרת? רשב"ג אומר: אם היו נוהגים כן הרי הם מרבים שופכי דמים בישראל. ודי במנאפים שיעידו שנראו כמנאפים.

הדרן עלך כיצד העדים

דף ז' ע"ב

פרק שני - אלו הן הגולין

אין גולה אלא ההורג בשוגג בדרך ירידה ולא בדרך עליה - שנאמר 'ויפל עליו וימות', עד שיפול דרך נפילה. ולכן במעגילה שנפלה והרגה חייב רק כשעגל בה ולא כשמשכה, ובחבית - דווקא כששללה ולא כשדלה בה, ובנבל מסולם והרג - דווקא בשעת ירידתו ולא בעלייתו.

'בשגגה' - פרט למזיד והיינו אומר מותר, וס"ל שאינו אנוס אלא קרוב למזיד. 'בבלי דעת' - פרט למתכוין להרוג בהמה או כותי או נפל, והרג ישראל בן קיימא. 'אם בפתע' - פרט לקרן זוית. 'בלא איבה' - פרט לשונא. 'הדפו' - שדחפו בגופו בלא כוונה. 'או השליך עליו' - להביא ירידה שהיא לצורך עליה שדינה כירידה. 'בלא צדיה' - פרט למתכוין לזרוק לצד זה והלכה לצד אחר. 'ואשר לא צדה' - פרט למתכוין לזרוק שנים זורק ארבע.

'ואשר יבא את רעהו ביער' - מה יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם, אף כל רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם, ולא בחצר של בעל הבית.

קצב שהיה מקצב והרג בשוגג - דרך עליה פטור, דרך ירידה [אף לצורך עליה] חייב, ולכן: השפיל זרועו לפניו כדי להרים בכח - הרג בהשפלתו חייב, הרג כשהרים בעלייתו לאחוריו פטור. הרים ידו בכח והשפילה לאחוריו וחזר והגביהה להכות לפניו - הרג בהשפלתו דרך אחוריו חייב, הרג בהגבתו פטור.

רב אבהו הסתפק בעולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו והרגה - אם הולכים אחר האדם והוא עסוק בעליה ואינו גולה, או שהולכים אחר השליבה הנדחקת כלפי מטה וגולה. ופשוט ר' יוחנן שהיא כירידה לצורך עליה וגולה.

הביאו לענין שליבת הסולם ברייתא שפטור וברייתא שחייב - אין צריך לומר שנחלקו בספיקו של רב אבהו אלא יש לומר: א. לענין גלות פטור כיון שהיא עליה, ומה ששינו 'חייב' היינו לענין תשלום נזקין, שבזה אין חילוק בין עליה לירידה. ב. כשהשליבה התליעה הרי היא נכפפת כשעולים עליה ולכן הוי 'ירידה' וחייב, וכשלא התליעה הוי 'עליה' ופטור. ג. אם היא מהודקת הוי 'עליה' ופטור, ואם אינה מהודקת אף שאינה מתולעת יש בזה 'ירידה' וחייב.

נשמט הברזל מקתו והרג - לרבי אינו גולה, לחכמים גולה. נהרג ע"י העץ המתבקע - לרבי גולה, לחכמים אינו גולה.

טעמו של רבי: וכי נאמר 'ונשל הברזל מעצו' והלא לא נאמר אלא 'מן העץ', והיינו משום שיש אם למסורת ונכתב 'ונישל'. וחכמים סוברים יש אם למקרא, ונקרא 'ונשל' (בקמץ). ואמנם גם רבי סובר שיש אם למקרא, ולכן הוסיף: ועוד, מה עץ הנאמר למעלה - 'לכרות העץ', היינו העץ המתבקע, אף עץ האמור למטה - 'מן העץ', היינו המתבקע.

רבי ורבי יהודה בן רועץ ובית שמאי ורבי שמעון ורבי עקיבא - סוברים יש אם למקרא.

הזורק רגב אדמה על תמרים שבדקל ונפלו התמרים והרגו - באנו למחלוקת רבי ורבנן, שאין אומרים שהרגב הוא כח ראשון והתמרים הם כח שני, אלא הרגב כגרזן והתמרים כעץ המתבקע, ולכן לרבי גולה. אבל זרק הרגב על העץ, והעץ הכה את אשכול התמרים ונפלו והרגו - הרי זה כח כוחו ואף לרבי אינו גולה.

יום שני פרשת תולדות - כ"ד מרחשוון תשע"ח

דף ח' ע"א

הזורק אבן לרשות הרבים והרג - אף אם סותר כותלו הרי זה מזיד וחייב, שהיה צריך לעיין אם אין שם אדם, ואפילו בלילה. וכן אם סותר לאשפה ששכיח בה רבים. ואם סתר לאשפה העשויה ליפנות בה בלילה, ואין עשויה ליפנות בה ביום רק לפעמים, וסתר לשם ביום - גולה, משום שאינו פושע כיון שאינה עשויה ליפנות בה ביום, וגם אינו אונס כיון שלפעמים מתפנים בה גם ביום.

לר' אליעזר בין יעקב אם אחר שיצאה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה - פטור. שנאמר 'ומצא את רעהו' - פרט לממציא את עצמו, 'ומצא' נדרש כענין הפסוק - ונאמר 'ער', כשם שהיער היה בו מעיקרא כך גם הנהרג.

בגאולת שדה אחוזה נאמר 'ומצא כדי גאולתו' - פרט למצוי בידו בשעה שמכר, שלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב, או ברעה ויגאול ביפה, שנדרש כענין הפסוק - ונאמר בו 'השיגה ידו' דהיינו אחר המכירה.

זרק את האבן לחצירו והרג - אם יש רשות לניזק ליכנס לשם גולה, ואם לאו אינו גולה, שנאמר 'ואשר יבא את רעהו ביער' - כיער שרשות לשניהם ליכנס לשם.

לאבא שאול האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח בית דין להלקות, והרגו בשוגג - אינם גולים, שעשו מצוה, ונאמר 'לחטוב עצים'

- כחטיבת עצים שהיא רשות.

לכם' ולא לגרים. ותירץ רב כהנא כנ"ל.

שינינו בברייתא, שכן נח שעבר על א' מז' מצוות נהרג, ולפיכך גר תושב וגוי שהרגו (ואף בשוגג - שהרי אין צריכים התראה) נהרגים, ומשמע שכשם שגוי נהרג בין אם הרג את מינו ובין אם הרג מי שאינו מינו, כך גם גר תושב אם הרג גר תושב נהרג - ולא כפי ששינינו במשנה שגולה. ותירצו: לרב חסדא: כשהרגו דרך ירידה שישראל גולה - גולה, דרך עלייה שישראל פטור - נהרג. לרבא: אם בדרך ירידה שישראל גולה די לגר תושב בגלות, כל שכן שלא יהרג בדרך עלייה שישראל פטור לגמרי. אלא האופן שגר תושב שהרג גר תושב נהרג היינו באומר מותר, שהוא קרוב למזיד. לאביי ורב חסדא: אומר מותר אנוס הוא.

הרג מפני שכסבור שזו בהמה ונמצא אדם, או סבור שהוא כנעני ונמצא גר תושב - לרבא: חייב, שאומר מותר קרוב למזיד. לרב חסדא: פטור, שאומר מותר אנוס הוא.

נאמר באבימלך מלך גר: 'הגך מת על האשה אשר לקחת' - לרבא: בידי אדם, שאומר מותר קרוב למזיד. לרב חסדא: בידי שמים, ודייק מהכתוב 'מחטוא לי', ופרכו שאפשר שהחטא הוא 'לי' אך עונשו מסור לבני אדם, וכמו שאמר יוסף 'וחטאתי לאלוקים', ובעריות ודאי דינו מסור לאדם. ומה שטען אבימלך 'הגוי גם צדיק תהרוג...' לא הסכימו עמו משמים, אלא השיבוהו: 'ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא' - וכי אם אינה אשת נביא אין צריך להחזיר? אלא: 'ועתה השב אשת האיש' - מכל מקום, ומה שטענת 'הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא...' - נביא הוא וממך למד, אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלים אותו, כלום שואלים אותו אשתך זו אחותך זו? מכאן שכן נח נהרג על שהיה לו ללמוד ולא למד.

דף ט' ע"ב

סומא שהרג בשוגג - לר' יהודה: אינו גולה, וטעמו: 'אשר יבא את רעהו ביער' - אפילו סומא, 'בלא ראות' - למעט הסומא, 'בבלי דעת' - פרט למתכוין. לר' מאיר: גולה, 'בלא ראות' ו'בבלי דעת' - שניהם למעט סומא, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.

הרג שונאו בשוגג - לת"ק: אינו גולה. לר' יוסי: נהרג, מפני שהוא כמועד. ומדובר בחבר, וכרבי יוסי בר יהודה שחבר אין צריך התראה, לפי שלא ניתנה אלא להבחין בין שוגג למזיד. לר' שמעון: כל שיכול לומר לדעת הרג, והיינו כשנשמט - אינו גולה, ושלא לדעת הרג, והיינו כשנפסק - גולה.

ההורג בשוגג גולה לערי מקלט - ג' בעבר הירדן וג' בארץ כנען, ולא קלטו אלו שבעבר הירדן כל זמן שלא נבחרו אלו שבארץ, שנאמר 'שש ערי מקלט תהיינה' - עד שיהיו כל השש קולטות כאחת.

'תכין לך הדרך ושלת'... - שצריך לכוין דרכים מזו לזו.

מוסרים לגולה שני תלמידי חכמים ללוותו בדרך - שמא יבא גואל הדם להורגו וידברו אליו. לר' מאיר הוא מדבר בעצמו, שנאמר 'זה דבר הרוצח'.

רבי יוסי בר יהודה אומר: כל ההורגים גולים לערי מקלט, וב"ד שולחים להביאו משם, מי שהיה מזיד ונתחייב מיתתו בב"ד - הרגוהו, ושלא נתחייב כלום - פטרוהו, והמתחייב גלות - מחזירים למקומו.

ג' ערים שהבדיל יהושע בארץ כנען היו מכוונות כנגד ג' ערים שהבדיל משה בעבר הירדן כשתי שורות שבכרם - חברון ביהודה כנגד בצר במדבר, שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד, קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן.

'ושלת' - שיהו משולשים, שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם, ומחברון לשכם כמשכם לקדש, ומשכם לקדש כמקדש לצפון.

יום רביעי פרשת תולדות - כ"ו מרחשון תשע"ח

דף י' ע"א

נצרכו ג' ערי מקלט בעבר הירדן כמו בארץ ישראל - שהיו שכחים רוצחים בגלעד, כאמור 'גלעד קרית פועלי און עקובה מדם' - שהיו עוקבין להרוג נפשות.

באמצע ארץ ישראל היו קרובים לעיר מקלט מכאן ומכאן - מפני שב'שכם' שכיחי רוצחים, שנאמר 'חבר כהנים דרך ירצחו שכמה' - שהיו

חכם אחד הקשה לרבא על דרשת אבא שאול: שמא הפסוק עוסק בחטיבת עצי סוכה ועצי מערכה שהיא מצוה. והשיבו תחילה: אף חטיבת אלו אינה מצוה, שהרי אם מצא חטוב חוטב. משא"כ הכאת בנו ותלמידו לעולם היא מצוה אף אם לומד, שנאמר 'סר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך'. ואח"כ אמר תשובה עדיפה: בודאי הפסוק עוסק בחטיבת רשות, שהרי נאמר 'אשר יבא את רעהו ביער' - ברצונו בא, ולא שהיה מוכרח מחמת מצוה.

'ואיש אשר יטמא ולא יתחטא...' - 'אשר' משמע שברצונו תלוי, ו'עוד טומאתו' לרבות שאף הנטמא למת מצוה חייב כרת אם נכנס למקדש. ו'טמא יהיה' - לרבות טבול יום. ו'טומאתו בו' - לרבות מחוסר כיפורים.

דף ח' ע"ב

'בחריש ובקציר תשבות' - לר' עקיבא: היינו בשמיטה (שאם בשבת - מה נשתנו מלאכות אלו), ואין נצרך לחריש של שביעית וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר 'שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור', אלא בא לאסור חריש של ערב שביעית שנכנס [-המועיל] לשביעית, וקציר של שביעית [-שגדל בה שליש] שיצא למוצאי שביעית - שיש בו קדושת שביעית. לר' ישמעאל: היינו בשבת, ובא ללמד שמה 'חריש' רשות, אף 'קציר' רשות - יצא קציר העומר שהוא מצוה שדוחה שבת.

חכם אחד הקשה לרבא על דרשת ר' ישמעאל: שמא הפסוק עוסק בחרישה לצורך העומר שהיא מצוה, ואף מזה 'תשבות'. ובתחילה השיבו: אין זו חרישת מצוה, כיון שאם מצא חרוש אינו חורש, משא"כ הקצירה שאף אם מצא קצור צריך לקצור לשם העומר. והכאת בנו ותלמידו ששינינו במשנה שנחשבת מצוה היינו מפני שאף אם למד מצוה להכותו כנ"ל. ושוב השיבו רבא תשובה עדיפה: 'קצירה' שבפסוק דומה 'לחרישה' האמורה בו - מה חרישה היינו בכזו שאם מצא חרוש אינו חורש, אף קצירה היינו בכזו שאם מצא קצור אינו קוצר, והיינו שאינה של עומר, ששל עומר אף אם מצא קצור מצוה לקצור ולהביא.

האב שהרג בנו בשוגג גולה על ידו - והיינו כשהכהו כדי ללמדו אומנות, וכבר יש לו אומנות אחרת, אבל ללמוד תורה לעולם מצוה כנ"ל, וגם מצוה ללמדו אומנות כשאין לו.

בן שהרג אביו בשוגג גולה על ידו - והיינו לחכמים שסייף חמור מחנק, ולכן ההורגו במזיד שחייב 'חנק' מחמת חובל באביו, ו'סייף' מחמת רוצח - נידון בסייף, ולכן יש לו כפרה בגלות.

שינינו בברייתא: 'מכה נפש' - פרט למכה אביו: א. כר' שמעון הסובר שחנק חמור מסייף, וההורג אביו במזיד חייב חנק על חבלתו, ולכן ההורגו בשוגג אינו גולה - ששגגת חנק לא ניתנה לכפרה בגלות. ב. לרבא - פרט לעושה חבורה באביו בשוגג, שלא נאמר שכיון שבמזיד נהרג בשוגג גולה.

הכל גולין על ידי ישראל, וישראל גולין על ידיהן - חוץ מגר תושב. וגר תושב אינו גולה אלא על ידי גר תושב.

'הכל גולין על ידי ישראל' - לרבות עבד וכותי שהרגו ישראל.

'עבד וכותי גולה ולוקה ע"י ישראל' - גולה' אם הרגו בשוגג, ו'לוקה' אם קיללו.

'וישראל גולה ולוקה ע"י כותי ועבד' - גולה' אם הרגו בשוגג, ו'לוקה' - בכותי אין לפרש אם קיללו, שהרי אינו עושה מעשה עמך, וכן אין לפרש בהעיד בו והוזם, שהרי עבד שנשנה עמו אינו בר עדות, אלא לוקה אם הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה, וסובר התנא שלא הוקשה הכאה לקללה, וחייבים על בהכאת מי שאינו עושה מעשה עמך.

יום שלישי פרשת תולדות - כ"ה מרחשון תשע"ח

דף ט' ע"א

הקשו סתירה במשנה: שינינו 'הכל גולין ע"י ישראל, וישראל גולין על ידיהן, חוץ מגר תושב' - הרי שדינו כגוי, ומאידיך שינינו ש'גר תושב גולה ע"י גר תושב'. ותירץ רב כהנא: אם הרג גר תושב את חברו גר תושב - דינו כישראל שגולה, אך אם הרג את ישראל - אינו גולה. (ולענין ישראל שהרג גר תושב - נחלקו הראשונים, ובדעת רש"י נחלקו המפרשים).

ויש שהקשו הסתירה בפסוקים: נאמר 'לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים' - גם לגר תושב, ונאמר 'זהו לכם הערים למקלט' -

מתחברים להרוג נפשות ככהנים הללו שמתחברים לחלוק תרומות בבית הגרנות.

היו עוד ארבעים ושנים ערי מקלט - אלא שקולטות רק לדעת, והשש הנ"ל קולטות אף שלא לדעת.

חברון - היא עצמה עיר מקלט, ופרווריה ניתנו לכלב לנחלה.

קדש - היתה עיר מבצר, ובסמוך לה היתה עיר בינונית שנקראת גם היא על שמה והייתה מג' ערי מקלט.

ערי מקלט - אין עושים אותם לא טירין קטנים ולא כרכים גדולים אלא עיירות בינוניות, ואין מושיבין אותן אלא במקום מים, ואם אין שם מים מביאים להם מים. ואין מושיבין אותן אלא במקום שווקים ובמקום אוכלוסין, נתמעטו אוכלוסיהן מוסיפים עליהם, נתמעטו דיוריהם מביאין להם כהנים לויים וישראלים.

לר' נחמיה: אין מוכרים בערי מקלט לא כלי זיין ולא כלי מצודה, וחכמים מתירים, ולכו"ע אין פורסים בתוכם מצודות, ואין מפשילים לתוכם חבלים - כדי שלא תהא רגל גואל הדם מצויה שם.

מקור כל אלו הדברים: 'ונס אל אחת מן הערים האל וחי' - עשה שתהא לו חיות.

תלמיד שגלה מגלים רבו עמו - שנאמר 'וחי', עשה לו חיות. ומכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון.

הרב שגלה מגלים ישיבתו עמו, ואף שדברי תורה קולטים, שנאמר אחר פרשת ערי המקלט 'וזאת התורה, מ"מ גולה - א. הם קולטים רק בשעה שעוסק בהם. ב. קולטים רק ממלאך המות, וכמעשה ברב חסדא שלא הפסיק פיו מללמוד, ולא יכל שלוחו של מלאך המות להמיתו עד שישב על ארז ופקע והפסיק מלימודו.

מפני מה זכה ראובן לימנות בהצלה תחילה - מפני שהוא פתח בהצלת יוסף - וישמע ראובן ויצילהו מידם.

'אז יבדיל משה... מזרחה שמש' - אמר הקב"ה למשה: הזרח שמש לרוצחים! וי"א ששאלו: הזרחת שמש לרוצחים?

'אוהב כסף לא ישבע כסף' - זה משה רבינו, שידע שאין ג' ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו ג' שבארץ כנען, ואמר מצוה שבאה לידי אקיימנה.

'ומי אוהב בהמון לא תבואה' - א. למי נאה ללמד בהמון, מי שכל תבואה שלו. ב. כל האוהב בהמון (-תלמידי חכמים) - לו תבואה (שהתורה מחזרת עליו), נתנו חכמים עיניהם ברבא בריה דרבה. ג. כל האוהב ללמוד בהמון - לו תבואה, כמו שדרשו 'חרב אל הבדים ונואלו' - חרב על צוארי שונאיהם של ת"ח שיושבין ועוסקים בתורה בד בבד, ולא עוד אלא שמתפשין, כאמור 'אשר נואלנו', ולא עוד אלא שחוטאין, שנאמר 'אשר חטאנו', ועוד נאמר 'נואלו שרי צוען'. ד. כל האוהב ללמד בהמון - לו תבואה, כדאמר רבי: הרבה תורה למדתי מרבתי, ומחבירי יותר מהם, ומתלמידי יותר מכולם.

'מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהילתו' - למי נאה למלל גבורות ה', מי שיכול להשמיע כל תהילתו.

'עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים' - מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, 'שערי ירושלים' - שהיו עוסקים בתורה.

'שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך' - אמר דוד לפני הקב"ה: רבש"ע, שמעתי בני אדם שהיו אומרים 'מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל', ושמחתי. אמר לו הקב"ה: 'כי טוב יום בחצריך מאלף' - טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני, מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח.

דף י"ב

'תכין לך הדרך' - עשה הכנה לדרך, שהיה כתוב 'מקלט' על פרשת דרכים, כדי שיכיר הרוצח ויפנה לשם.

'טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך' - אם לחטאים יורה, ק"ו לצדיקים.

'אשר לא צדה והאלוקים אנה לידו' - כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע וגו', הכתוב מדבר בשני בני אדם שהרגו נפש בלא עדים, אחד בשוגג ואחד במזיד, הקב"ה מזמינם לפונדק אחד, ההורג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שבשוגג יורד בסולם ונפל עליו והרגו - המזיד נהרג והשוגג גולה.

מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכים אותו: מהתורה - בתחילה נאמר לבלעם 'לא תלך עמהם', ואח"כ נאמר לו 'קום לך אתם'. מהנביאים - 'אני ה' אלוך מלמדך להועיל, מדריךך בדרך תלך'. מהכתובים - 'אם ללצים הוא יליץ, ולענוים יתן חן'.

רוצח שגלה לעיר מקלט ומצאו גואל הדם והרגו - י"א שפטור, ש'ולו אין משפט מות' אמור בגואל הדם, שהרי ברוצח כבר נאמר 'כי לא שונא הוא לו מתמול שלשום'. וי"א שחייב, שיש ללמוד מההמשך 'והוא לא שונא לו מתמול שלשום' שהכל אמור על הרוצח.

שנינו במשנה שמוסרים לגולה שני תלמידי חכמים ללוותו בדרך להצילו מגואל הדם - ואין להוכיח שגואל הדם שהרגו חייב, וזה מה שיתרו בו השניים, אלא כדתניא 'ידברו אליו' - אומרים לו דברים הראויים לו: אל תנהג בו מנהג שופכי דמים, בשגגה בא מעשה לידו. שלא יחשוב שמזיד הוא - כר' יוסי ב"ר יהודה שגם המזיד מקדים לערי מקלט (וב"ד שולחים להביאו משם, ומי שנתחייב מיתה הרגוהו, ומי שלא נתחייב פטורוהו, ומי שנתחייב גלות מחזירים אותו למקומו). לרבי - מן הדין אין המזידים גולים, אלא מעצמם הם גולים כסבורים שגם את המזיד קולטות.

ר' מאיר אומר הוא מדבר ע"י עצמו - שנאמר 'זוה דבר הרוצח'. אמרו לו: הרבה שליחות עושה, ולכן יש ללוות לו שני ת"ח שידברו.

א"ר אלעזר: עיר שרובה רוצחים אינה קולטת - שנאמר 'דיבר באזני זקני העיר ההיא את דבריו', ולא שהושוו דבריהם לדבריו.

עיר שאין בה זקנים - י"א שאינה קולטת, שצריך 'זקני העיר'. וי"א שקולטת ש'זקני' היינו למצוה בעלמא. וכמו כן נחלקו אם נעשה בעיר זו בן סורר ומורה, שגם שם נאמר 'זקני עירו'. וכן נחלקו אם מביאה עגלה ערופה, שגם שם נאמר 'זקני העיר ההיא'.

יום חמישי פרשת תולדות - כ"ז מרחשון תשע"ח

דף י"א ע"א

פרשת ערי מקלט נאמרה בספר יהושע בלשון עזה: 'דיבר ה' אל יהושע...', ו'דבר' הוא לשון קשה כאמור 'דיבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות'. [אך 'נדברו' הוא לשון נחת, כאמור 'דבר עמים תחתינו'] - א. מפני שהם של תורה. ב. מפני ששיחה יהושע מלהפרישם.

'ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלוקים' - י"א דהיינו שמנה פסוקים אחרונים שבתורה, וי"א דהיינו פרשת ערי מקלט, והכוונה היא 'ויכתוב יהושע' - בספרו 'את הדברים האלה' הכתובים 'בספר תורת אלהים'.

ספר שתפרו בפשתן - י"א שפסול, שנאמר בתפילין 'למען תהיה תורת ה' בפיך', והוקשה כל התורה כולה לתפילין שהלכה למשה מסיני לתופרם בגידים. וי"א שכשר - שהוקש רק 'למותר בפיך' ולא להלכותיו. אמר רב: ראיתי לתפילין דבי חביבי [-דודי רב חייא] שתפורים בפשתן, ואין הלכה כן.

אחד כהן משוח בשמן המשחה ואחד המרובה בכגדים ואחד שעבר ממישיחותו - מחזירים את הרוצח מגלותו במיתתם, שנאמר ג' פעמים 'הכהן הגדול'. לר' יהודה - אף משוח מלחמה מחזיר, שנאמר עוד 'לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן', וחכמים סברו שכיון שלא נאמר בזה 'הגדול' הכוונה לאחד מג' הנ"ל.

אימותיהם של כהנים מספקות לרוצחים בשוגג מחיה וכסות - כדי שלא יתפללו על בנייהם שימותו, שאין זו קללת חנם (שנאמרה בה 'כצפור לנוד כדרור לעוף כן קללת חנם לא תבא') - משום שהיה להם לבקש רחמים על דורם ולא בקשו. ויש אומרים שסיפקו להם כדי שיתפללו על בנייהם שלא ימותו - שאם לא יתפללו יענשו כנ"ל.

אריה אכל אדם במרחק ג' פרסאות מר' יהושע בן לוי - ולא דיבר עמו אליהו הנביא ג' ימים, על שלא ביקש עליו רחמים.

קללת חכם אפילו בחינם היא באה - מאחיתופל, שבשעה שכרה דוד שיתין צף התהום וביקש לשטוף העולם. שאל דוד: מהו לכתוב שם על חרס ולזורקו לתהום שיעמוד במקומו, וכל היודע דבר זה ואינו אומר יחנק בגרונו. נשא אחיתופל ק"ו שאם לעשות שלום בין איש לאשתו הותר למחות השם כל שכן לכל העולם כולו, וכן עשה דוד על פיו. ואעפ"כ נתקיימה בו הקללה כאמור 'ואחיתופל ראה... ויחנק'.

קללת חכם אפילו על תנאי היא באה - שעלי הכהן אמר לשמואל: 'כה

יעשה לך... אם תכחד ממני דבר, ואף שאמר לו ולא כיחד בכל זאת 'ולא הלכו בניו בדרכיו...'

דף י"א ע"ב

נידוי על תנאי צריך הפרה - מיהודה, שאמר 'אם לא הביאותיו אליך...' ואף שהביאו נאמר 'יחי ראובן ואל ימות...' וזאת ליהודה - כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר עצמותיו של יהודה היו מגולגלים בארון, עד שביקש משה רחמים: רבש"ע, מי גרם לראובן שיודה - יהודה, 'וזאת ליהודה?' 'שמע ה' קול יהודה' - נכנסו עצמותיו למקומם, אך לא הכניסוהו לשיבה של מעלה - 'ואל עמו תביאנו'. לא ידע לישא וליתן בתורה עם החכמים - 'ידיו רב לו'. לא ידע לתרץ קושיות - 'ועזר מצריו תהיה'.

איבעיא אם חוזר מעיר מקלט במיתת כל ג' הכהנים גדולים שנשנו במשנה, או במיתת אחד מהם - ואין לפשוט שדווקא במיתת כולם ממה ששנינו שאם נגמר דינו בלא כהן גדול אינו יוצא משם לעולם, שאפשר שמדובר שם שכל הג' לא היו בשעת גמר דין.

נגמר דינו לגלות וקודם שגלה מת כהן גדול - אינו גולה, שאין הגלות מכפרת אלא מיתת הכהן גדול, ואם מי שגלה כבר יוצא מהגלות במיתת הכהן, קל וחומר שמי שלא גלה לא יגלה.

מת כהן גדול קודם שנגמר דינו לגלות, ונתמנה כהן אחר, ואח"כ נגמר דינו - חוזר במיתתו של שני, שנאמר 'וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אותו בשמן הקודש' - וכי הוא מושח? אלא זה שנמשח בימיו, שהיה לו לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות ולא ביקש.

נגמר דינו בלא כהן גדול, וההורג כהן גדול, וכהן גדול שהרג - אינו יוצא משם לעולם.

הגולה אינו יוצא מעיר מקלט - לא לעדות מצוה, ולא לעדות ממון, ולא לעדות נפשות. ואפילו ישראל צריכים לו, ואפילו שר צבא ישראל כיוזב בן צרויה, שנאמר 'אשר נס שמה' - שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו.

תחום עיר מקלט - קולטת כעיר מקלט עצמה.

רוצח בשוגג שיצא חוץ לתחום עיר מקלטו - לר' יוסי הגלילי: גואל הדם יש לו מצוה להרגו, וכל אדם יש להם רשות להרגו. לר' עקיבא: גואל הדם יש לו רשות להרגו, וכל אדם אסורים להרגו, ואם הרגוהו חייבים.

מת הרוצח בשוגג לאחר גמר דין קודם שגלה - מולכים עצמותיו לעיר מקלט, שנאמר 'לשוב לשבת בארץ' - זו קבורה שהיא ישיבה בארץ.

מת בעיר מקלטו ונקבר שם ואח"כ מת כהן גדול - מולכים עצמותיו לקברי אבותיו, שנאמר 'ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו' - זו קבורה שהיא ישיבה בארץ אחוזתו.

נגמר דינו לגלות ונתברר שהכהן גדול בן גרושה או בן חלוצה - י"א שמתה כהונה ויצא, וי"א שבטלה כהונה ואינו יוצא לעולם.

כהן שהקריב קרבנות ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה - לר' אליעזר כל הקרבנות פסולים, לר' יהושע כשרים. ולר' אליעזר בודאי בטלה כהונה גם לענין חזרת רוצח, ומחלוקת הנ"ל היא בדעת ר' יהושע - אם 'מתה' כמו שהקרבנות כשרים, או דווקא קרבנותיו כשרים משום 'ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה' - אפי' חללים שבו, אבל לענין חזרת רוצח בטלה כהונה ואינו חוזר.

יום שישי פרשת תולדות - כ"ח מרחשוון תשע"ח

דף י"ב ע"א

שתי טעויות טעה יואב בשעה ששלח שלמה להרגו: א. רק גגו של מזבח קולט, והוא תפס בקרנותיו. ב. רק מזבח בית עולמים קולט, והוא תפס מזבח של שילה. לאביי טעה גם: מזבח קולט רק כהן ועבודה בידו, והוא זר.

שלוש טעויות עתיד שרו של רומי לטעות: א. 'בצר' קולטת והוא גולה ל'בצרה'. ב. רק שוגג קולטת והוא מזיד. ג. רק אדם קולטת והוא מלאך.

ערי מקלט לא נתנו ללויים לקבורה, שנאמר 'ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיייתם' - לחיים נתנו ולא לקבורה. אמנם רוצח בשוגג נקבר שם, שמפורש בפסוק 'שמה' - שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו.

תחום עיר מקלט - קולטת, אך אין רשאי הרוצח לדור שם, ואף במחילות. ועל הקרקע שסביבות העיר אסור לכל אדם לדור - שאין עושים שדה מגרש, ולא מגרש שדה, ולא מגרש עיר, ולא עיר מגרש.

רוצח בשוגג שיצא חוץ לתחום עיר מקלטו - לר' יוסי הגלילי: גואל הדם יש לו מצוה להרגו [ולכל אדם רשות להרגו] - שנאמר בגואל הדם 'רוצח', ולא 'אם רצח'. לר' עקיבא: גואל הדם יש לו רשות להרגו [וכל אדם אם הרגוהו חייבים] - שהרי לא נאמר 'רוצח'. לר' אליעזר: גואל הדם שהרגו מיד שיצא - חייב, שנאמר 'עד עמדו לפני העדה למשפט'. וריה"ג ור"ע דרשו פסוק זה לענין סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש, שאין ממיתים אותו עד שיעמוד בב"ד אחר.

יצא הרוצח בשוגג מעיר מקלטו: לסובר שאין אומרים דיברה תורה כלשון בני אדם - נהרג, שנתרבה מ'ואם יצא יצא'. ולסובר שאומרים דיברה תורה כלשון בני אדם - גולה, שאין לדרוש הכפילות, ואמר אביי שכן מסתבר, שלא יהא סופו חמור מתחילתו, מה תחילתו במזיד נהרג בשוגג גולה, אף סופו כן.

אב שהרג בנו - אף לר' יוסי הגלילי שמצוה על גואל הדם להרוג את הרוצח אין אחי הרוצח נעשה גואל הדם להרוג את אביו, שהרי אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו מלקות שחייבוהו ב"ד ולנדותו עפ"י ב"ד (חוץ ממסית). ומה ששנינו שהבן נעשה גואל הדם - היינו בנו של הנרצח, שהוא בן בנו של הרוצח.

דף י"ב ע"ב

משנה: אילן העומד בתוך תחום עיר מקלט ונופו נוטה חוץ לתחום, או להיפך - הכל הולך אחר הנוף. משנה במסכת מעשר שני: אילן העומד לפני חומת ירושלים ונופו נוטה לחוץ או להיפך - מכנגד החומה ולפנים כלפנים ומותר לאכול שם מעשר שני, מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ. ובתחילה חילקה הגמרא שלענין מעשר - בחומה תלוי, אך לענין עיר מקלט תלוי בדירה, ורק בנוף אפשר לדור. ושוב הקשו סתירה גם לענין מעשרות - משנה במסכת מעשרות: בירושלים ובערי מקלט - הלך אחר הנוף.

ישוב רב כהנא: המשנה כאן ובמעשרות כר' יהודה שאמר: במערה הלך אחר פתחה, ובאילן אחר נופו. והמשנה במעשר שני כחכמים שהולכים כל חלק אחר מקומו.

הקשו על רב כהנא: ר' יהודה לא אמר רק לחומרא, שאם עיקרו בחוץ ונופו בפנים - גם בנופו אינו יכול לפדות, אך אין יכול לאכול שם, ואם עיקרו מבפנים ונופו מבחוץ - גם בעיקרו אסור לאכול בלא פדייה. וממילא כן גם בערי מקלט אם עיקרו בחוץ ונופו בפנים - גם בעיקרו אין גואל אדם יכול להורגו, אך אם עיקרו בפנים ונופו בחוץ אין לומר לקולא שיוכל להרגו בעיקרו כמו בנופו, שהרי עומד בתוך העיר.

ישוב רבא את תירוץ רב כהנא: עומד בעיקרו שבפנים - לכו"ע אסור לגואל הדם להורגו, עומד בנופו ויכול להורגו בחיצים ובצורות - לכו"ע יכול להורגו. ונחלקו אם מותר לעלות על עיקרו שבפנים להגיע לנופו להורגו - לר' יהודה מותר [והיינו משנתנו והמשנה במעשרות - הלך אחר הנוף]. ולחכמים אסור [כמשנה במעשר שני - שכל חלק נידון כמקומו].

ישוב רבא את תירוץ רב כהנא: משנתנו והמשנה במעשר שני כר' יהודה, ו'אחר הנוף' היינו 'אף אחר הנוף', ולעולם לחומרא, במעשר שני - כנ"ל, שאם עיקרו בחוץ ונופו בפנים - גם בנופו אינו יכול לפדות, ואם עיקרו מבפנים ונופו מבחוץ - גם בעיקרו אסור לאכול בלא פדייה. ובערי מקלט אם נופו בפנים - גם בעיקרו שבחוץ אין גואל אדם יכול להורגו, אך אם עיקרו בפנים אין יכול להורגו בעיקרו אף שנופו בחוץ.

רוצח בשוגג שגלה לעיר מקלט ושוב הרג בשוגג בתוך העיר - גולה לשכונה אחרת.

בן לוי שדר בעיר מקלט ורוצח בשוגג - למשנה: גולה לעיר מקלט אחרת. לברייתא דלהלן: גולה לשכונה אחרת.

'ושמתי לך' - בחייך (של משה). 'מקום' - ממקומך (מחנה לוי). 'אשר ינוס שמה' - שהיו ישראל מגלים הרוצחים בשוגג במדבר למחנה לוי, ובן לוי שהרג גולה מפלך לפלך.

המקור לשני הדינים (רוצח - לכו"ע, בן לוי - לברייתא): כי בעיר מקלטו ישב - עיר שקלטתו כבר.

עמוד - מיריליס: 0528-00-1901 דהמפה - תד"ס חדר: 02-588575